

УДК 371.315:811.118'258

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi45.62>Богайчук О. С.*,
orcid.org/0000-0001-7144-5646

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ

У статті розкрито суть психолінгвістичної основи навчання письмового перекладу юридичних документів. Зазначено особливості перекладу текстів, які належать до галузі юриспруденції. Акцентовано на складності перекладу юридичних документів, яка полягає в тому, що з одного боку – це мова професіоналів, а з іншого – цю мову мають розуміти перекладачі, які не є фахівцями в галузі юриспруденції ні своєї країни, ні країни мови, яку перекладають, але від яких залежить юридичне порозуміння на міжмовному рівні. Розглянуто вимоги до письмового перекладу юридичних документів та фази його здійснення. Проаналізовано психологічні та лінгвістичні труднощі процесу письмового перекладу юридичних документів, у якому задіяні мовні явища та психологічні процеси. Лінгвістичне зображення цього процесу неодмінно супроводжується його психолінгвістичним описом. З'ясовано, що письмовий переклад юридичних документів – це складний психолінгвістичний, інтегрований когнітивний процес, який складається з психічних операцій сприйняття, інтерпретації, розуміння та породження. Базується на рецептивно-репродуктивній діяльності мислення і на лінгвістичних та лінгвокультурних знаннях перекладача, тому вимагає розробки відповідного навчання для майбутніх філологів. Методи, обрані викладачем під час навчання, повинні враховувати психолінгвістичні особливості письмового перекладу юридичних документів. Оскільки це предметна галузь перекладу, до якої існують особливі вимоги. Тексти вихідної та цільової мов розглядаються в абсолютно різних правових системах, отже, у них повинні використовуватися різні формулювання, характерні для кожної з мов. Однак при цьому ці формулювання повинні бути зрозумілі обом сторонам і нести в собі однаковий зміст. У результаті перекладачеві необхідно розбиратися не тільки в юридичній термінології своєї країни, а й країни-носія вихідної мови.

Ключові слова: психолінгвістика, методика викладання перекладу, письмовий переклад, юридичні документи, психологія перекладу, лінгвістичні труднощі, етапи перекладу, стратегії перекладу.

Постановка проблеми. Складність письмового перекладу юридичних документів, високий попит перекладацького ринку на переклад цього виду, а також необхідність підготовки філологів, майбутніх перекладачів, які б могли вирішувати як лінгвістичні проблеми письмового перекладу юридичних текстів, так і психологічні зумовлює актуальність дослідження психолінгвістичних основ письмового перекладу юридичних документів.

Мета статті – проаналізувати психолінгвістичні передумови навчання письмового перекладу юридичних документів.

Завдання статті – дослідити лінгвістичні складнощі підготовки фахівців з письмового перекладу юридичних текстів; розкрити зміст психолінгвістичних основ письмового перекладу юридичних документів із допомогою таких методів дослідження: системний аналіз, синтез, узагальнення, пояснення, класифікація структур та понять психолінгвістичної основи навчання письмового перекладу юридичних документів.

Ефективна методика навчання майбутніх філологів письмового перекладу юридичних документів потребує розгляду та урахування психолінгвістичних передумов відповідного навчання.

*© Богайчук О. С.

Мова юриспруденції характеризується багатьма особливостями. Основна складність перекладу юридичних документів полягає в тому, що з одного боку – це мова професіоналів, а з іншого – цю мову мають розуміти перекладачі, які не є фахівцями в галузі юриспруденції ні своєї країни, ні країни мови, яку перекладають, але від яких залежить юридичне порозуміння на міжмовному рівні.

Аналіз досліджень. Способи набуття навичок, які необхідні для перекладача, були предметом дослідження багатьох науковців упродовж певного періоду часу.

Питання дослідження психолінгвістичних аспектів перекладу та проблеми письмового перекладу юридичних документів знаходять своє відображення в працях О. О. Леонт'єва, Л. В. Засекіної, Я. Г. Фабричної, В. А. Ганічевої, І. С. Алексеевої, В. Я. Желяскова, А. Л. Никифорова, Т. В. Пастрик, І. А. Рудь, Л. О. Андрієнко, А. Ю. Наугольних, О. А. Михайленко.

Уперше термін «психолінгвістика» з'явився наприкінці 19 ст. у німецькій психології. У 1946 році Н. Pronko вводить його у своїй роботі «Language and Psycholinguistics». Функціонування мовлення людини та мови як основної призми бачення світу людини складає предмет психолінгвістики [1, с. 19].

Виклад основного матеріалу. Дослідження перекладацького процесу з точки зору психолінгвістики зумовлені низкою причин. Переклад варто розглядати як процес, у якому задіяні лінгвістичні явища та мовні факти. Крім того, переклад – це інтегрований когнітивний процес, який складається з психічних операцій сприйняття, інтерпретації, розуміння та породження. Лінгвістичне проектування цього процесу звичайно супроводжується його психолінгвістичним зображенням із позицій самого перекладача. Специфіка роботи перекладача – світоглядні установки, стилістичні прийоми, мовні навички – сприяють упорядкуванню складного та багатогранного процесу перекладу [2, с. 101].

Ураховуючи послідовність дій перекладача і специфіку психологічного змісту процесу письмового перекладу, виділяють такі його фази: I – аналіз тексту оригіналу (мотиваційна); II – планування тексту перекладу (орієнтувальна); III – створення тексту перекладу (виконавча); IV – оцінювання та редагування тексту перекладу (контролю і самоконтролю) [3, с. 30].

Фаза аналізу тексту оригіналу є рецептивною ланкою письмового перекладу, метою якої виступає розуміння з метою відтворення [4]. Вона передбачає: 1) ознайомлення з текстом оригіналу, під час якого відбувається осмислення та розуміння інформації, що міститься в повідомленні; 2) визначення труднощів перекладу і факторів (прагматичних, лінгвістичних, соціокультурних, дискурсивних, ситуативних), які його детермінують, що актуалізується в логічній переробці та усвідомленні інформації. Психологічні процеси фази аналізу тексту оригіналу, що включають роботу пам'яті та різні розумові операції, серед яких головними є аналіз і синтез, забезпечуються внутрішнім мовленням, головним механізмом мовленнєвої та розумової діяльності [5]. Фаза планування тексту перекладу є рецептивно-продуктивною ланкою письмового перекладу, метою якої виступає поняттєве переосмислення дійсності та перехід від поняттєвої системи мови оригіналу до поняттєвої системи мови перекладу [6]. Під час цієї фази відбувається підготовка інформації до практичного використання, що передбачає: 1) визначення способів подолання труднощів перекладу; 2) інформаційно-довідковий пошук, дослідження історії питання, яке розглядається в тексті-оригіналі тощо; 3) складання переліку термінів та підбір еквівалентів мовою перекладу; 4) визначення необхідності прагматичної та соціокультурної адаптації тексту перекладу; 5) вибір стратегії перекладу. Фаза створення тексту перекладу є репродуктивною ланкою письмового перекладу, метою якої виступає відтворення зрозумілого [там само]. Основою цієї фази є зіставлення засобів мови оригіналу та мови перекладу, відбір засобів мови перекладу у відповідності до задуму автора повідомлення і з урахуванням особливостей його

адресата. Вона має такі складові: 1) використання обраної стратегії перекладу; 2) додання труднощів перекладу; 3) застосування прийомів перекладу; 4) прагматичної та соціокультурної адаптації тексту перекладу. У процесі створення тексту перекладу відбувається постійне переключення з мовного коду мови оригіналу на мовний код мови перекладу, з внутрішнього мовлення – на зовнішнє писемне мовлення [6].

Фаза оцінювання та редагування тексту перекладу є рецептивно-продуктивною ланкою письмового перекладу, метою якої виступає встановлення ступеня відповідності на змістовному, комунікативному, прагматичному рівнях й адекватності мовного оформлення тексту перекладу нормам мови перекладу, тобто досягнення гармонійного поєднання форми і змісту тексту перекладу [4].

У процесі реалізації перекладу перекладач вибудовує текст, відповідний за цілями та адекватний за змістом, структурною будовою та повнотою тексту оригіналу. Відбувається втілення перекладацьких стратегій та тактик, добір лінгвістичних та граматичних трансформацій. При завершенні цього процесу перекладач здійснює контроль над вичерпністю, точністю та адекватністю перекладу, редагує та аналізує змістовність, зв'язність та інформативність тексту перекладу.

Перекладацька стратегія передбачає не жорстку послідовність перекладацьких дій, а гнучке варіювання методів і технік перекладу в межах обраних орієнтирів і «генеральної лінії» перекладу, яка визначається численними факторами: комунікативними установками та інтенціями автора оригіналу й цілями перекладу, характером реципієнта та специфікою предметної ситуації, яка стоїть за текстом, тощо [6, с. 7].

Т. В. Пастрик розрізняє такі групи стратегій перекладу: 1) конативні стратегії, які передбачають спрямованість на адресата комунікації з урахуванням змісту та функцій спілкування й спрямовані на визначення смислового наповнення тексту оригіналу та впливу на читачів тексту перекладу, задуманого автором вихідного тексту; 2) особистісні перекладацькі стратегії – закономірності когнітивного опрацювання інформації (сприймання, інтерпретація та породження), на які впливають риси характеру перекладача; 3) когнітивно-лінгвістичні стратегії базуються на текстових та лінгвістичних знаннях перекладача: відомості про емоційну, когнітивну, естетичну інформацію та специфіку її вербалізації [7].

Письмовий переклад – це особливий складний вид мовленнєвої діяльності, якому притаманний рецептивно-репродуктивний характер обробки повідомлення, що приймається та яке відтворюється. Метою його рецептивної ланки, під час якої сприйняття повідомлення (тексту оригіналу) відбувається візуально в процесі читання, виступає розуміння з метою відтворення, у той час, як мета репродуктивної ланки – відтворення зрозумілого в письмовому вигляді (тексту перекладу). Письмовий переклад як складна рецептивно-репродуктивна діяльність зумовлює застосування мовленнєвих механізмів письма і читання, комплекс добре розвинених уваги, пам'яті, результативного осмислення, смислового сприйняття, репродуктивно-продуктивного мислення [3, с. 33].

У навчанні письмового перекладу юридичних документів важливо враховувати всю складність та багатогранність процесу перекладу, беручи до уваги результати досліджень лінгвістичних та психологічних наук.

Згідно з А. Ю. Наугольних, процес перекладу включає в себе такі деталі:

1) наполягання на певному рівні чи якості розуміння, зумовлене параметрами завдання комунікації;

2) стримування особистої інтелектуальної реакції на розуміння для недопущення викривлення авторської інтерпретації;

3) сприйняття тексту перекладу в сукупності його формальних і змістових характеристик;

4) утримання протягом тривалого часу в оперативній пам'яті змісту оригіналу для

того, щоб відповідно оптимізувати рішення перекладача, яке ухвалюється на основі уявлення про текст;

5) створення вторинного повідомлення (тексту перекладу) зі сторони реципієнта задля адаптації смислової діаграми вихідного тексту [8, с. 14].

А. Ю. Наугольних вирізняє такі стадії смислового сприйняття тексту перекладу та перекладацької оцінки:

- 1) виявлення предметної галузі за словами-референтами;
- 2) розуміння основної змістової інформації;
- 3) ідентифікація рівнів смислових відношень у тексті;
- 4) виокремлення інтенціонального смислу тексту;
- 5) усвідомлення стереотипу тексту й мотивування характеристик головної структури оригіналу;

б) співвіднесення особистісних якостей тексту оригіналу й чернетки тексту перекладу: зіставлення інтенціонального смислу з рецептивним [8, с. 17].

Зазначені стадії є основою для визначення дотичних умінь, навичок і знань, які складають цілі методики навчання письмового перекладу.

Під час здійснення своєї професійної діяльності перекладачі сприймають і породжують тексти інакше, ніж інші особи, оскільки вони змушені діяти в умовах суттєвих обмежень, що стосуються завдання та контексту перекладацької діяльності, лінгвістичної та дискурсивної структури тексту оригіналу, а також лінгвістичних та екстралінгвістичних знань і умінь перекладача.

При сприйманні тексту в одномовній комунікації кінцевою метою адресата є розуміння згаданого тексту, у двомовній комунікації кінцевою метою (з точки зору перекладача) є переклад, а сприймання тексту ним є лише проміжним завданням. Уже в процесі сприймання тексту оригіналу перекладач має розпізнати суттєві його елементи, визначити потенційні проблеми, ідентифікувати важливі індикатори змісту, які треба передати в перекладі.

Суттєво відрізняються ролі монолінгва та перекладача: перший орієнтований на відправника тексту, звертаючи увагу на зміст повідомлення, аби певним чином зреагувати на нього, тоді як перекладач орієнтується на адресата тексту, контролюючи власні реакції на зміст повідомлення й усвідомлюючи його зміст, аби передати його адресату [5, с. 104].

Для забезпечення розпізнання та розуміння текстів предметно-юридичної тематики необхідно розвивати лексичні та граматичні навички студентів, а також їхню обізнаність у загальних юридичних реаліях. Також важливо для майбутніх філологів напрацювати професійні вміння обирати стратегію перекладу, визначати послідовність своїх дій у процесі роботи з текстом на кожному етапі, компетентно виконувати завдання кожної фази письмового перекладу. Для тривалого утримання в пам'яті образу змісту оригіналу в студентів-філологів потрібно розвивати пам'ять, увагу, репродуктивно-продуктивне мислення, перспективу рішення, оскільки від цього залежатиме якість завершеності думки тексту оригіналу в тексті перекладу.

Як правило, переклад юридичних документів вимагає подальшого нотаріального засвідчення, що підвищує відповідальність перекладача за виконану роботу.

Згідно з нормативами письмового перекладу (з іноземної мови на рідну), перекладач повинен перекладати 8 сторінок на день по 1860 знаків, включаючи роботу зі словниками і довідковою літературою, виконання перекладу чернетки та доведення тексту перекладу до рівня «робочий переклад». Такі норми перекладу для професійного перекладача не є жорсткими, однак можуть бути причиною стресу для початківців.

Студенти повинні знати не тільки «лінгвістичні» аспекти перекладу, володіти професійними навичками та вміннями, але й усвідомлювати особливості їхньої майбутньої професії, бути психологічно готовими виконувати доручену роботу якісно [9, с. 31].

Крім того, у випадку перекладу юридичних документів вони повинні оперувати фоновими знаннями та особливостями юриспруденції різних країн.

При перекладі юридичних документів варто виділити окремим етапом моніторинг теми тексту оригіналу, тобто уточнення всіх юридичних понять, з якими перекладач зіткнувся після ознайомлення із його змістом.

Звичайно, право є предметною галуззю, поєднаною із соціально-політичними та культурними специфіками країни, юридичний переклад є непростим завданням для перекладача, складним перевираженням тексту, тому що для повного передання юридичного повідомлення мова перекладу юридичних текстів має бути особливо точною, чіткою й правдивою. Юридичні тексти мають високий ступінь перекладності, клішованих форм, включають інформацію, яка зазвичай стає сталим відповідником, відповідно до суворих конвенцій [10, с. 282]. Незначна помилка може призвести до непорозуміння між сторонами: замовником перекладу та його іншомовним адресатом.

Беручи до уваги саме юридичний переклад, можна чітко стверджувати, що важливим є ще й розуміння культурних особливостей носіїв мови тексту оригіналу, конструкцій, властивих лише їм [11, с. 126]. Варто також зазначити, що в умовах сьогоденного розвитку технологій студент-перекладач має можливість здійснити розгорнутий пошук незрозумілих йому продуктів юриспруденції різних країн за достатньо невеликий період часу.

Тексти оригіналу та перекладу розглядають у повністю відмінних правових системах, тому в них варто застосовувати відмінні формулювання, властиві кожній із мов. Проте ці формулювання мають бути зрозумілими обом учасникам комунікації і зміст повинен бути однаковим, тому перекладачеві потрібно розуміти не тільки юридичні норми рідної країни, а також країни-носія мови оригіналу [там само, с. 127]. Такі труднощі створюють специфіку психолінгвістичного підґрунтя письмового перекладу юридичних документів. Оскільки вже під час навчання студенти, виконуючи переклад цього типу, після ознайомлення з текстом оригіналом повинні здійснювати не лише процес відтворення його в іншій мові, а й аналіз розуміння всіх згаданих понять.

На думку О. Л. Нікіфорова, вторинна текстова діяльність спонукається не внутрішнім особистим інтересом, а зовнішніми обставинами й можливістю творчого самовираження перекладача в ній досить обмежена [12, с. 95].

Юридичний переклад документів вимагає від перекладача більше точності та адекватності перекладу, аніж творчість. У процесі навчання студенти-філологи повинні набути вміння перекладати юридичні документи з повним збереженням змісту та деталей тексту оригіналу, ураховуючи всі особливості юридичних продуктів країн, мови яких перекладаються. Важливим також є заохочення студентів до здійснення інформаційного пошуку, критичного ставлення до пропонованих перекладів. У процесі письмового перекладу юридичних документів студент постійно повинен розвивати свої знання термінології та юридичних реалій рідної та іноземних країн.

Текст більшості юридичних документів характеризується рівним та спокійним стилем, який не має паралельних асоціацій та не відволікає від головної суті тексту. Нейтральний стиль у викладі юридичних норм сприяє ефективності регулювання права [13, с. 123].

Л. О. Андрієнко ставить такі вимоги до юридичного перекладу:

1. Зміст вихідного тексту потрібно відтворити чітко і точно, не викривлюючи його;
2. Текст перекладу має бути природним для мови адресата. Не варто дотримуватися порядку слів у реченні вихідного тексту. Під час перекладу часто відбуваються граматичні трансформації, випускають чи додають певні слова для чіткості змісту вихідного тексту;

3. Перекладач повинен знайти відповідний переклад термінів, символів, скорочень, які складають значний процент лексики юридичної документації [14, с. 18].

Чільну роль при перекладі юридичних текстів виконує не лише знання соціальних та правових норм, юридичних термінів, судово-процесуальної системи, але й особисте бачення перекладача, оскільки переклад будь-якого тексту передбачає взаємодію суверенно- національних мов та культурних концептів. [13, с. 121].

Навчання перекладу передбачає формування лексичних, граматичних, лінгвосоціокультурних навичок [15, с. 59]. Психолінгвістичну природу перекладу складають механізми сприйняття та розуміння змісту тексту оригіналу й уявлення його як сукупності денотатів (фаза рецепції), наступним кроком є розгортання системи денотатів у текст мовою перекладу, переведення в лексико-граматичні коди мови перекладу (фаза утворення): смислоутворення, смислоформування. В основі розуміння покладено раціоналістичну концепцію. Навчання перекладу спирається на модель породження мовлення, яка зводиться до того, що спочатку виникає мотив висловлення (намір, інтенція), потім формується висловлення у внутрішньому мовленні (визначається його предикативність, модальність, актуальне членування, інтонаційні ознаки, добір вербальних засобів реалізації), нарешті – реалізація, або виконання [там само, с. 70].

Висновки. Письмовий переклад юридичних документів – це складний психолінгвістичний процес, який базується на рецептивно-репродуктивній діяльності мислення і на лінгвістичних та лінгвокультурних знаннях перекладача, а тому вимагає розробки відповідного навчання для майбутніх філологів. Навчання перекладу передбачає формування лексичних, граматичних, лінгвосоціокультурних навичок та інтегрування їх в уміння читання та писемного мовлення, що здійснюється в процесі виконання вправ поетапно, згідно з концепцією поетапного формування розумових дій.

Методи, обрані викладачем під час навчання філологів, повинні враховувати психолінгвістичні особливості письмового перекладу юридичних документів, оскільки це предметна галузь перекладу, до якої існують особливі вимоги. Перспективою дослідження вважаємо розгляд прагматичних та структурно-композиційних характеристик юридичних документів.

Список використаних джерел:

1. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики. Москва: Лань 2003. 287 с.
2. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики. Острого: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2002. 168 с.
3. Фабрична Я. Г. Методика навчання майбутніх філологів письмового двостороннього перекладу з використанням мовного портфеля (англійська й українська мови) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2014. 234 с.
4. Швейцар А. Д. Теория перевода : Статус, проблемы, аспекты. Москва: Наука 1988. 215 с.
5. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності. Вінниця: Нова Книга, 2013. 376 с.
6. Поломских Е. Г., Барсукова В. В. Стратегии перевода (теоретические основы модуля) : учебный модуль для слушателей специальности «Переводчик в сфере профессиональной коммуникации». Пермь : Перм. ун-т., 2009. 255 с.
7. Пастрик Т. В. Психологічні особливості формування продуктивного білінгвізму у майбутніх перекладачів : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2007. 19 с.
8. Наугольных А. Ю. Навыки и умения осмысления и понимания в полном письменном переводе как дидактический объект профессиональной подготовки переводчика : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Екатеринбург, 2006. 25 с.
9. Ганічева Т. В. Юридичні і нормативні аспекти перекладацької діяльності як об'єкт навчання. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2010. Випуск 17. С. 29–35.
10. Алексеева И. С. Введение в переводоведение. Москва: Академия, 2004. 352 с.

11. Желясков В. Я. Труднощі й особливості перекладу текстів, що належать до галузі права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2015. Вип. 18. Ч. 2. С. 126–128.
12. Никифоров А. Л. *Философия как личный опыт*. Москва: Политиздат, 1990. 461 с.
13. Рудь І. А. Жанрово-стилістичні особливості перекладу англomовних юридичних документів. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*. Київ 2010. Спец. Вип. С. 181–123.
14. Андрієнко Л. О. Науково-технічний переклад. Черкаси: ЧДТУ, 2002. 92 с.
15. Михайленко О. А. Методика навчання майбутніх філологів стратегій письмового перекладу офіційно-ділових текстів з української мови на англійську : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2015. 258 с.

References:

1. Leont'ev, A. (2003). *Osnovy psixolingvistiki* [Fundamentals of psycholinguistics]. Moscow: Lan' [in Russian].
2. Zasiiekina, L., & Zasiiekin, S. (2002). *Vstup do psixoholnhvistyky* [Introduction to psycholinguistics]. Ostroh: Vyd-vo Nats. un-tu "Ostrozka Akademiia" [in Ukrainian].
3. Fabrychna, Ya. H. (2014). *Metodyka navchannia maibutnikh filolohiv pysmovoho dvostoronnoho perekladu z vykorystanniam movnoho portfelia (anhliiska ta ukrainska movy)* [Methods of teaching future philologists of bilateral translation using a language portfolio (English and Ukrainian)]. (Candidate's thesis). Kyiv National Linguistic University. Kyiv [in Ukrainian].
4. Shvejczar, A. (1988). *Teoriya perevoda: Status, problemy, aspekty* [Translation theory: Status, problems, aspects]. Moscow: Nauka [in Russian].
5. Chernovatyi, L. (2013). *Metodyka vykladannia perekladu yak spetsialnosti* [Methods of teaching translation as a specialty]. Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian].
6. Polomskih, E., & Barsukova, V. (2009). *Strategii perevoda (teoreticheskie osnovy modulya): uchebnyj modul' dlya slushatelej spezial'nosti "Perevodchik v sfere professional'noj kommunikaczi"* [Translation strategies (theoretical foundations of the module): training module for students majoring in "Translator in the field of professional communication"]. Perm': Perm. un-t. [in Russian].
7. Pastryk, T. V. (2007). *Psykhoholichni osoblyvosti formuvannia produktyvnoho bilinhvizmu u maibutnikh perekladachiv* [Psychological features of the formation of productive bilingualism in future translators]. (Extended abstract of candidate's thesis). Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
8. Naugol'nyh, A. Yu. (2006). *Navyki i umeniya osmysleniya i ponimaniya v polnom pismennom perevode kak didakticheskij objekt professional'noj podgotovki perevodchika* [Practice and skills of comprehension and understanding in full written translation as a didactic object of professional training of a translator]. (Extended abstract of candidate's thesis). The Ural State Pedagogical University. Ekaterinburg [in Russian].
9. Haniicheva, T. (2010). *Yurydychni i normatyvni aspekty perekladatskoi diialnosti yak obiekt navchannia* [Legal and regulatory aspects of translation as an object of study]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina*, 17, 29–35 [in Ukrainian].
10. Alekseeva, I. (2004). *Vvedenie v perevodovedenie* [Introduction to translation studies]. Moscow: Akademiya [in Russian].
11. Zheliaskov, V. (2015). *Trudnoshchi i osoblyvosti perekladu tekstiv, shcho nalezhat do haluzi prava* [Difficulties and peculiarities of translation of texts belonging to the field of law]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia "Filolohiia"*, 18, 126–128 [in Ukrainian].
12. Nikiforov, A. (1990). *Filosofiya kak lichnyj opit* [Philosophy as a personal experience]. Moscow: Politizdat [in Russian].
13. Rud, I. (2010). *Zhanrovo-stylistychni osoblyvosti perekladu anhlo-movnykh yurydychnykh dokumentiv* [Genre and stylistic features of translation of English-language legal documents]. *Komparatyvni doslidzhennia slovianskykh mov i literatur*, Spets. Vyp., 181–123 [in Ukrainian].
14. Andriienko, L. (2002). *Naukovo-tekhnichnyi pereklad* [Scientific and technical translation]. Cherkasy: ChDTU [in Ukrainian].
15. Mykhailenko, O. A. (2015). *Metodyka navchannia maibutnikh filolohiv stratehii pysmovoho perekladu ofitsiino-dilovykh tekstiv z ukrainskoi movy na anhliisku* [Methods of teaching future philologists strategies for writing official business texts from Ukrainian into English]. (Candidate's thesis). Kyiv Taras Shevchenko National University. Kyiv [in Ukrainian].

Bohaichuk O. S.,
 orcid.org/0000-0001-7144-5646

**PSYCHOLINGUISTIC BASIS OF TEACHING TRANSLATION
 OF LEGAL DOCUMENTS**

The article reveals the essence of the psycholinguistic basis of teaching to translate legal documents. The peculiarities of the translation of texts belonging to the field of jurisprudence have been indicated. Emphasis is placed on the complexity of translating legal documents. The difficulty is that, on the one hand, it is the language of professionals and, on the other hand, it must be understood by translators who are not experts in the field of jurisprudence of neither their country nor the country of the language being translated, but who are responsible for the legal understanding at the interlingual level. It has been emphasized that the texts of legal character have a high degree of possibility of translation, the cliché form contains information that should be processed once and for all established manner according to strict conventions. Requirements for written translation of legal documents and phases of its implementation have been considered. Psychological and linguistic difficulties of the process of written translation of legal documents, which involves linguistic phenomena and psychological processes, have been analysed. It has been found that the translation of legal documents is a complex psycholinguistic, integrated cognitive process which consists of mental operations of perception, interpretation, understanding and generation. It is based on the receptive-reproductive activity of thinking and on the linguistic and linguistic-cultural knowledge of the translator. Therefore, it requires the development of appropriate training for future philologists. It has been noted that the methods chosen by the teacher during the training should take into account the psycholinguistic features of the written translation of legal documents. The texts of the original and target languages are discussed in different legal systems. Thus, they have to use different formulations, specific to each language. However, these formulations should be understood to both sides and carry the same meaning. As a result, the translators must understand not only the legal right of their countries, but also the country of foreign language.

Key words: psycholinguistics, teaching methods of translation, translation, legal documents, psychology of translation, linguistic difficulties, stages of translation, translation strategies.

Дата надходження статті: 15.01.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Задорожна І. П.

УДК [37:502]:376-056.45

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi45.63>

Зелений П. О.*,
 orcid.org/0000-0002-9152-6248

**ТИПИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТІВ ТА АЛГОРИТМ ЇХНЬОГО РОЗРОБЛЕННЯ
 НА ОСНОВІ ПРОЄКТНО-ЗАДАЧНОГО ПІДХОДУ**

У статті зазначено проблему застосування проєктного підходу в екологічній освіті учнів ліцеїв, що пов'язана із відсутністю в теорії педагогіки типології екологічних проєктів та алгоритму їхнього розроблення, результатом чого є використання учнями інформації із легкодоступних джерел. У кінцевому результаті проєкти, що розробляють учні, за їхньою змістовністю містять поверхневу екологічну інформацію теоретичного характеру.

Зазначено джерельну базу, що створюють основу для обґрунтування типів і видів задач, що можуть застосовуватись у навчальній діяльності під час вирішення екологічних проблем.

*© Зелений П. О.